

תורה ומדינה הלכה למעשה - מצוות ישוב הארץ כיבשה והעליה אליה בזמן הזה

ראשי פרקים

1. מצוות העליה לארץ ישראל המוטלת על היחיד בזמן הזה לדעת הרמב"ם
2. הבנת בעל מגילת אסתר בעניין חלותן של "שלושת השבועות" בימינו אינה דעת יחיד
3. קיום מצוות ישוב הארץ במלואה - ריבונות של מדינת ישראל על שטחי א"י
4. מכט' בנובמבר מותר לעלות כחומה לא"י גם לשיטת הרמב"ם
5. אי יכולת החזרה של האומות מאישור הקמת מדינת ישראל
6. מצוות ישוב הארץ בימינו כשאין סכנה להתגורר בא"י לדעת תוספות
7. שיטת הרב פיינשטיין ביחס לעליה לא"י בזמן הזה אינה מסתברת
8. סוף דבר

1. מצוות העליה לארץ ישראל המוטלת על היחיד בזמן הזה לדעת הרמב"ם

המקור המרכזי המובא בגמ' בעניין מצוות ישוב א"י והעליה אליה, מובא בסוף מסכת כתובות כחלק מחיובי הבעל כלפי אשתו, והאשה כלפי בעלה. המשנה אומרת שבני הזוג כופין זה את זה לעלות לא"י ולהתגורר בה. כפיה זו הינה, ע"פ הבנת הראשונים, וכן מובא ברשב"ש ובראשונים נוספים, משום שישנה מצווה בישוב א"י, ומכח מצווה זו יכולים בני הזוג לכפות זה את זה לעלות לארץ. בהמשך הגמ' מובא שר' זירא רצה לעלות לארץ, ע"כ לא התראה עם רב יהודה שהיה רבו, משום שידע שפוסק רב יהודה שישנו איסור, מאז חורבן הבית לעלות לארץ מבבל. לכאורה דברי רב יהודה מובאים אף הם על המשנה, הסוברת שישנה מצווה לעלות לא"י גם בימינו אם כן יש לשאול, כיצד תסתדר דעת רב יהודה עם המשנה הנ"ל. ניתן לתרץ דברי רב יהודה ולומר, שגם רב יהודה מודה, שמשאר הארצות לא"י אין איסור עליה. או לחילופין, שהמשנה מדברת גם על עליה מבבל, ובכ"ז סוברת שישנה מצווה של עליה לארץ, משום שהמשנה עוסקת בזמן בית המקדש, שבו ודאי גם רב יהודה יודה שקיימת מצווה לעלות לארץ. האבני נזר אומר, שכל דברי רב יהודה הינם בגלות בית ראשון בלבד, אך בגלות אחר חורבן בית שני, אין איסור לעלות לארץ אף מבבל, אלא רק לעזוב את בבבל, שהייתה באותם זמנים מרכז תורני, לשאר הארצות בחו"ל, אך אין איסור אחר חורבן בית שני לעלות לארץ. ניתן להקשות על פירושו, שהרי רב יהודה היה בתקופה שאחר חורבן בית המקדש השני, אם כן מדוע סבר שאסור לעלות לא"י, להבנת האבני נזר. הגמ' אומרת, שר' זירא תלמידו של רב יהודה סבר, שלא קיים איסור לעלות מבבל לא"י. הגמ' מסבירה את המחלוקת בניהם ואומרת, שטעמו של רב יהודה הינו מכח הפסוק "בבלה יובאו ושם יהיו". אולם ר' זירא סובר שגמ' זו נאמרה על כלי השרת שיהיו בבבל. היינו רבי זירא מבין, שהפסוק אינו דן בציווי להישאר בבבל, אלא בנבואה שכלי המקדש יהיו שם, עד שהקב"ה יפקדם לחזור חזרה למקומם במקדש. ממהלך הגמ' נראה לכאורה, שרב יהודה מקבל את פרשנות הפסוק של ר' זירא, ואומר שאכן איסור זה נלמד מכח "שלושת השבועות". אולם גם על פסוקים אלו אומר ר' זירא שלומדים מהם איסור עליה כחומה, היינו יחד ובחזקה כהסברו של רש"י, אך לא איסור עלית יחידים לא"י. אלא שרב יהודה אומר שמייתור הפסוקים נראה שישנם עוד שלוש שבועות, אלא שר' זירא סובר, שגם שלושת השבועות הנוספות, אינן עוסקות באיסור עליה לארץ כעולה יחיד. נראה לכאורה שהגמ' עוצרת בנקודה זו, וסוברת שזוהי נקודת המחלוקת ביניהם. רב יהודה סובר שאחת מהשבועות עוסקת באיסור עלית יחידים לא"י ג"כ, וכ"ש עליה כחומה. ר' זירא סובר שעליה כחומה אכן אסורה מכח שבועה, אך עלית יחידים מותרת, וממילא הינה מצווה, כפי שנבאר לקמן. לאחר מספר שורות, מביאה הגמ' אמירה נוספת של רב יהודה בשם שמואל רבו, האומרת כשם שמצווה שלא לצאת מא"י לחו"ל, כך מצווה שלא לצאת מבבל לשאר הארצות. לכאורה הדבר עומד בסתירה מוחלטת לדברי רב יהודה הנ"ל, האומר שישנו איסור לעלות לא"י מבבל. כיצד סובר הוא שיש מצווה לעלות ולהימצא בא"י. קשה לומר, שאומר זאת למי שמתגורר בשאר הארצות שאינן בבל, משום שרובו ככולו של עם ישראל בימיו התגורר בבבל, והוא אינו מציין חילוק זה כלל. רש"י מתוך קושיא זו מבין, שאכן הסוגיה לעיל הסתימה, ואח"כ עוסקת הגמ' בסוגיה אחרת, האומרת שאסור לעזוב את בבל לשאר הארצות, משום שבבל מקום תורה, ושקולה ההתגוררות במקום תורה להתגוררות בא"י. כמובן שמדובר על זמן שישנו היתר לגור בא"י, ולא בזמנו של רב יהודה, הסובר שמבבל אסור לעלות לא"י. או לחילופין כפי שאמרנו לעיל, מדובר על אדם שעלה לא"י ממקומות אחרים שאינם בבל. כפי שהסברנו, ניתן לומר שלדעת רבי יהודה איסור העליה לא"י הינו רק מבבל, כפי שמופיע בפסוק ולא משאר הארצות. לעומתו הרמב"ם מביא דין זה להלכה, וסובר שטעם דין זה הינו מהפסוק בבלה יובאו הנ"ל, בעוד שע"פ פשט הגמ' מודה רב יהודה לר' זירא שפסוק זה עוסק בכלי המקדש, ולכן טורח הוא למצוא פסוק אחר לאיסור העליה לא"י מבבל. נראה לומר להבנת הרמב"ם בסוגיה, שרב יהודה לא חוזר בו מהבנתו בפסוק, אלא אומר שאפילו לשיטתו של ר' זירא, הסובר שפסוק זה עוסק בכלי המקדש, ניתן ללמוד איסור עליה לא"י מבבל מפסוק אחר. עדיין נותרה השאלה מדוע הרמב"ם מחבר דין איסור הגירה מבבל לשאר

ארצות, לפסוק בבלה יובאו. הרי בגמ' פסוק זה עוסק באיסור עליה לא"י בלבד. הכסף משנה מבין שפסוק זה עוסק, להבנת הרמב"ם, בכל יציאה מבבל, בין לשאר ארצות ובין לא"י. כלומר הרמב"ם מבין שדברי רב יהודה בשם שמואל, הינם המשך לסוגית הגמ' הנ"ל, שלא כדברי רש"י, הפסוק הנ"ל עוסק בכל עזיבה ויציאה מבבל באשר היא. אולם קשה על דברי הכסף משנה, מדוע הרמב"ם מביא להלכה דווקא את ההבנה הפשוטה יותר, האומרת שאסור לצאת מבבל לשאר הארצות, בעוד שאת האמירה החדשנית יותר של רב יהודה אינו מביא- איסור העלייה לא"י, שהינה מצווה גמורה, כדברי המשנה, מניין לרב יהודה שגם באופן זה עוסק הפסוק. לכאורה היה צריך הרמב"ם לומר את דבריו באיסור עליה לא"י מבבל מכח הפסוק, למרות המצווה הקיימת בעליה לארץ, וכ"ש איסור יציאה מבבל לשאר הארצות. נראה לתרץ קושיה זו באופן שונה. רב יהודה אכן חזר בו מההבנה שהפסוק אוסר עליה לא"י מבבל, אך לא בגלל שהפסוק עוסק בכלי שרת, אלא משום שהפסוק לדעתו, כפי שמבינו הרמב"ם, עוסק בהגירה לשאר הארצות. לגבי העלייה לארץ, מודה רב יהודה, שכיוון שקיימת מצווה, שלרו"פ כדלקמן הינה מצווה מהתורה, לא יכול לבא פסוק מנביאים ולסתור מצווה מפורשת מהתורה, לכן הפסוק מדבר לדעתו רק בהגירה מבבל לשאר הארצות. רבי זירא שהשתמט מלפגוש את רב יהודה, סבר שרב יהודה נשאר בהבנתו הראשונית, לפיה איסור העלייה לארץ הינו שייד בכל הדורות מן הפסוק "בבלה יובאו", ולא כפי שעולה ממסקנת הסוגיה, שרב יהודה חזר בו מדבריו בעניין זה כפי שהסברנו. **עולה מדברינו בהבנת הרמב"ם בסוגיה, שלדעתו סוגיה זו נפסקה להלכה במלואה, אלא שכפי שהסברנו גם לרב יהודה, שהרמב"ם פוסק כמותו, ישנה מצווה לעלות לארץ מבבל, אך חל איסור יציאה מבבל לשאר הארצות.** ממילא מובנים דברי רב יהודה, האומר שכשם שמצווה שלא לצאת מא"י, שהרי סובר להלכה שאין איסור לעלות לא"י, כך מצווה שלא להגר מבבל לשאר הארצות. נמצא, שלמרות שישנה מצווה והיתר לעלות לא"י באופן פרטי, כפי הסברנו בדברי הרמב"ם, בין לשיטת רב יהודה ובין לשיטת ר' זירא, חל איסור לעלות כחומה מכח "שלושת השבועות", ומשמע שהרמב"ם סובר איסור זה להלכה, כחלק מכל הסוגיה שנפסקה להלכה לדעתו. **לדעת רש"י ניתן לומר, שכל הסוגיה כולה אינה להלכה, וממילא לשיטתו מותר לעלות לארץ בכל אופן שהוא, בין ליחיד ובין לציבור.**

2. הבנת בעל מגילת אסתר בעניין חלותן של "שלושת השבועות" בימינו אינה דעת יחיד

ע"פ יסוד הבנת הרמב"ם הנ"ל בסוגיה, מבין בעל המגילת אסתר, שהרמב"ם סובר שבימינו אין מצוות ישוב א"י, לכן לא מנה מצווה זה בספר המצוות בגלל קיומם של "שלושת השבועות", שכאמור הביאם הרמב"ם להלכה, שאחת מהן הינה שלא לעלות כחומה. אם כי שיטתו מוקשה במקצת, שהרי כפי שהוכחנו דעת הרמב"ם שישנה מצווה על היחיד לעלות לא"י, וכך גם נהג בעצמו כידוע. כ"כ מכך שכופים בני הזוג זה את זה ולהיפך לעלות לארץ, ניכר שישנה מצווה לעלות לא"י גם בזמן הזה. ניתן לתרץ דבריו ולומר, שהמצווה על היחיד לעלות הינה מצווה מדרבנן בלבד, כפי שאכן הבין מדבריו הרשב"ש. אולם קושיא נוספת שהקשה האבני נזר על בעל המגילת אסתר הינה, שכידוע הרמב"ם מונה מצוות ומסביר את פרטיהן, גם כאשר מצווה זו או אחרת אינה נוהגת בימינו. מ"מ נראה שיסוד דבריו של המגילת אסתר מובן ע"פ דבריו הנ"ל. למרות שסובר הרמב"ם שישנה מצווה על כל יחיד לעלות לא"י, קיים איסור לעלות כחומה מכח "שלושת השבועות" שמוסכמות להלכה גם לשיטת רבי זירא, ותואמות כאמור את דברי המשנה שכופין גם כיום האיש את אשתו ולהיפך, לעלות לא"י מכח ההבנה שעל היחיד קיימת מצווה לעלות לארץ, בכל זמן שהוא. גם הרמב"ן הסובר שיש למנות מצוות ישוב הארץ כמצווה בין תרי"ג המצוות, נראה שיודה למגילת אסתר בהבנתו ברמב"ם, ויאמר שזוהי נקודת המחלוקת ביניהם, האם איסור שלושת השבועות קיים, או שסוגיה זו אינה להלכה, כפי שהבאנו בדברי רש"י לעיל, וממילא ישנו חיוב לעלות לארץ אפילו כחומה בכל דור ודור, כדברי הרמב"ן. לכאורה מכאן חיזוק משמעותי לגישה האנטי ציונית, אשר עיקרי דבריה מובאים בספר ויואל משה לאדמו"ר מסאטמר, בו מובאים דברי המגילת אסתר להלכה, שלפי דבריו עולים בקנה אחד עם שיטתו של הרמב"ם, כפי שהסברנו אותה לעיל. ממילא כיון ששלושת השבועות הינן שרירות וקיימות, אכן ישנו איסור עצמי בקיומה של מדינת ישראל, שהינה בעלת צבא וריבונות ישראלית בא"י, המהווה את העלייה כחומה הגדולה ביותר שיש כדברי רש"י האומר שעליה בחומה משמעותה "יחד וביד חזקה". נראה שאין כאן מחלוקת בין דברי הרמב"ן, שהיה מגדולי הראשונים לבין המגילת אסתר שהיה אכן גאון גדול, אך ודאי שההלכה תהיה כרמב"ן, ולא כמותו, שגדול ממנו בחכמה ובמניין. המחלוקת הינה בין המגילת אסתר, המבין את דברי הרמב"ם שהינו עמוד ההוראה שהלכה כמותו במקומות רבים, לבין הרמב"ן. וכפי שהסברנו, יסוד הסכמת הרמב"ם לאיסור שלושת השבועות, עולה בפשטות מכך שנוקט סוגיה זו כולה להלכה. יש שניסו לומר, שאע"פ שהמגילת אסתר אינו חולק לכשעצמו על הרמב"ן, אלא מסביר את שיטת הרמב"ם, מ"מ הבנתו הינה דעת יחיד. נראה שקשה לומר זאת, משום שפוסקים רבים חששו לדין שלושת השבועות, ולא אמרו שסוגיה זו אינה להלכה באופן גורף, אלא נתנו לסוגיה זו פרשנות אחרת מזו שנתן לה בעל המגילת אסתר, כגון האבני נזר ועוד. רבים מהראשונים אף נקטו את "שלושת השבועות" להלכה, ואמרו שאכן רק היחיד מצווה לעלות בימינו לא"י, אך עליה כחומה אסורה, כפי שעולה מדברי הרשב"ש. יש שאף הגדילו לעשות ולומר, שכיוון שאין על הכלל מצווה לעלות, כך גם היחידים מנועים מלעלות לא"י, שהרי במצב זה יעלו כולם, וממילא תהיה עליה כחומה האסורה כפי שמוכח בדברי האבני נזר, שתשובתו הינה אחת התשובות הבסיסיות למצדדים במצוות עליה לא"י בימינו. עוד יש שרצו לומר, שכיוון שאיסור שלושת השבועות הינן דברי אגדה, אין לומדים הלכה מן האגדות. כלל זה הביאוהו הפוסקים, רק כאשר מדרש אגדה סותר מקורות הלכתיים אחרים, אך כיוון שכאן כלל זה אינו סותר אף מקור מפורש, ואף לא ברור שהינו מדרש אגדה, בפרט שכפי שהסברנו באריכות, הרמב"ם מבין שכל

הסוגיה הנ"ל הינה להלכה, ואם שלושת השבועות אינן להלכה, מאיזה סיבה שהיא כל דברי הגמ' אינן להלכה. זאת ועוד, גם האבני נזר הסובר שאין איסור בשלושת השבועות, ואין כאן שבועה למעשה שכנסת ישראל נשבעה במובן ההלכתי, בכ"ז סובר שיש עניין גדול בשבועות אלו, ממילא מי שעולה לא"י כחומה מסתכן שיתירו את בשרו למיתה, כדברי הגמ' בהמשך דבריה. **נראה עד כה, שיש לגישה האנטי ציונית החרדית הרבה על מה להסתמך, בהביאה את איסור שלושת השבועות להלכה. ממילא מדינת ישראל אינה ראשית צמיחת גאולתנו, אלא עומדת במרכזו של איסור המור שלא לעלות כחומה.**

3. קיום מצוות ישוב הארץ במלואה - ריבונות של מדינת ישראל על שטחי א"י

כפי שהבאנו לעיל, הרמב"ן חולק מהותית על יסוד זה המובא ברמב"ם, להבנת המגילת אסתר, וסובר בצורה מובהקת שכל סוגיה זו המובאת בכתובות אינה להלכה כלל, כפי שישנן סוגיות נוספות בגמ' שאינן להלכה. לדעת הרמב"ן, כפי שנראה בפירושו בדבריו, מצוות עשה מן התורה לעלות לא"י ולכבושה, לא להותירה בידי העמים זולתנו, או לשממה. **עוד אומר הרמב"ן שמצווה זו הינה בכל חלקי א"י כולה, וממילא לדבריו, כאשר עם ישראל מתיישב רק בחלק מסוים של א"י, יש בכך חיסרון במצוות ישוב הארץ.** יסוד זה מוציא הרמב"ן מדברי הספרי, האומר שישנה מצווה מפורשת בתורה, שיתאפשר לנו לבנות בכל מקום בארץ. נראה מדברים אלו, ומלשון הרמב"ן במהלך דבריו, וכן נראה מהפוסקים בתורה, שעיקר מצווה זו אינה על הפרט אלא על הכלל, היינו על העלייה כחומה. הדרך היחידה להתיישב בכל חלקי הארץ הינה ע"י מדינה שתכריז בעלות כל שטחי א"י. ממילא יוכל כל אחד לבנות בכל מקום שירצה. מתוך הבנה זו אנו לא עוזבים ארץ זו בידי זולתנו מן האומות, על אף שגם הרמב"ן יודה שמותר לגויים לגור בא"י, מה שמכונה בתורה גר תושב. אם כן, כיצד ניתן, לא להותירה בידי האומות זולתנו, כאשר ישנם גרים תושבים. כ"כ, כיצד ניתן לא לעזוב את הארץ, וחלקים ממנה לשממה, וכי ניתן בכל מטר לבנות או לנטוע, וכי לא ניתן לתת לטבע האלוקי של ארץ קודשנו את מקומו, וכי זו שממה. **אלא ודאי דעת הרמב"ן והספרי, שמצווה זו של ישוב הארץ, במובנה הרחב והמלא, הינו ריבונות כך גם הבין בעל הישועות מלכו בצורה מפורשת הלכה למעשה. מתוך דבריו מוסיף הרב זוין ואומר, שע"י כינונה של מדינת ישראל, מבחינה טכנית, ניתן לגור בכל חלקי א"י בצורה הטובה ביותר, הן כמותית והן איכותית. הודות לצבא, משטרה ותשתיות נאותות, המסייעות לקיום מצווה זו בצורה נרחבת. כך, שגם אם ננסה לומר, שאין בעצם החלת הריבונות וכינונה של המדינה מצווה, מה שלא נראה כלל מדברי הרמב"ן, הספרי והישועות מלכו, מ"מ יש להבין את חשיבותה של מדינת ישראל, ולו רק מפאת היותה אמצעי משמעותי לקיום מצוות ישוב הארץ כנ"ל. למרות שישנם פוסקים רבים הנוקטים להלכה כדעת הרמב"ן, וכפי שמובא בדברי הפתחי תשובה הלכה כמותו, ואכן לתנועה הציונית של ימינו, אשר באה לידי ביטוי בצורה המובהקת ביותר בכינונה של מדינת ישראל, יש מקום והינה מצווה גדולה וחשובה לדעת והרמב"ן וההולכים בשיטתו. לשיטה האנטי ציונית ישנם סימוכין רציניים בדברי הרמב"ם המביא להלכה את "שלושת השבועות", שרבים הביאום להלכה, ולפחות חששו להם ואסרו לעלות כחומה, וממילא אסרו להקים מדינה.**

4. מכט' בנובמבר מותר לעלות כחומה לא"י גם לשיטת הרמב"ם

נראה לומר, שחלה תפנית גדולה מאוד בהיסטוריה האנושית כולה, ובפרט בדברי הימים של עם ישראל, בשנים שקדמו לכינונה של מדינת ישראל. מאז ניסיונותיו הרבים של הרצל לכונן את מדינת היהודים, והשתדלנות הפוליטית שלו נשמע קול ה', המדבר בפיהם של אומות העולם, הקורא לעם ישראל לשוב לארצו, ולכונן בה את ממלכתו כקדם. קריאה זו החלה בוועידת סאן רמו, ובהצהרת בלפור והופיעה במלוא הדרה, בישיבה המפורסמת של האומות המאוחדות ביז' בכסלו תש"ח (המכונה כט בנובמבר), הקוראת לעם ישראל לבנות את מדינתו בא"י. האור שמח, האבני נזר, הרב ישראלי ועוד סוברים, שהצהרות אלו גורמות לאיסור עליה כחומה הנובע משלושת השבועות להתפוגג, מפני שאחר הצהרות אלו העלייה לארץ, והכרזת העצמאות שהתרחשה מספר חודשים אח"כ, ארעו באישור מלא של האומות, ממילא אין כאן איסור עליה כחומה. מעבר לדברי האחרונים הנ"ל, הדברים מובנים מסברה פשוטה, וממילא מוסכמים לכל הדעות. זאת ועוד, הפסוק משיב עת בנות ירושלים שלא לעורר את האהבה עד שתחפץ, כלומר שלושת השבועות הינן עד שיחפץ ה' לבטלם, נראה שעצם הרוח שנפחה באומה הישראלית במאה וחמישים השנים האחרונות, היא עצמה הוכחה לביטולם של השבועות, וגילוי של אהבת הדוד לרעה, כמובא בשיר השירים. ממילא חוזרת המצווה של כיבוש הארץ והתיישבות בה במלוא עוזה, כפי שנראה מדברי הפוסקים הנ"ל, שהיא המצווה המלאה של ישוב הארץ. לא רק עליה והתיישבות פרטית, כי אם ריבונות על כל חלקי הארץ, ואי עזיבתה בידי זולתנו מן האומות ולא לשממה. נמצאנו למדים שגם לשיטת המגילת אסתר, שעליו בנתה השיטה האנטי ציונית את רוב הוכחותיה, אשר פוסק להלכה כהבנתו ברמב"ם שאסור לעלות כחומה, כיום קיימת מצוות ישוב הארץ כפי שאומר זאת המגילת אסתר בעצמו, שדברי הרמב"ן בדבר כיבוש הארץ, שמשמעותם כיוון מדינה יהודית בא"י, עם צבא המגן על אזרחיו, ומשחרר חלקי מולדת, אכן נכונים לדעתו, אך רק אחר שיתבטל איסור שלושת השבועות. ממילא כיום, כאשר התבטלו שלושת השבועות, ישנה מצווה גם לשיטת המגילת אסתר, וממילא גם לשיטת הרמב"ם, להקים מדינה, ואין עוד להסתפק במצווה המצומצמת יותר של עליה והתיישבות פרטית בא"י, שאינה עיקר מצוות ישוב הארץ, ע"פ הספרי והרמב"ן.

5. אי יכולת החזרה של האומות מאישור הקמת מדינת ישראל

שיטת הפוסקים האנטי ציונים הוסיפה לתרץ שלא כדברינו עד כה, ואמרה שלמרות שאכן קיבלנו רישיון מהאומות לכינונה של מדינת ישראל, מ"מ רישיון זה פג ברגע שהערבים וחבריהם, חזרו בהם למחצה לשליש ולרביע, ולא נתנו רשות לעם ישראל לכונן מדינה. ההוכחה לכך הינה, שאכן אנו במאבק מתמיד עם שכננו מאז קום המדינה. טענה זו נסותרת ע"י האור שמחה שהיה אחד מגדולי הדור בדור תחילת התהוות המפעל הציוני, הסובר שברגע שעם ישראל קיבל את האישור לכך, לא ניתן לגוים לחזור בהם מדבריהם, כשם שאדם הנותן חברו מתנה וחברו קנאה ע"י אחת מדרכי הקניין, לא ניתן עוד לחזור בו ולטעון שמתחרט על מתנתו. בנוסף לכך, כפי שמקובל לומר, אחד מיסודות הוכחת שלושת השבועות הינו בעל המגילת אסתר הנ"ל בפרושו לרמב"ם, ואכן בדבריו מודה לסברת הרמב"ן, שאכן קיימת מצווה של כיבוש הארץ גם לדורות, ולא רק בשבעת העממין בזמן יהושע. מ"מ אומר הוא שתחול מצוות כיבוש וישוב הארץ, רק לאחר שיתבטל איסור העלייה כחומה. אם כן, גם לשיטתו, גם בימינו אין כל יכולת חזרה מההיתר להקים מדינה בכך שחלק קטן מהאומות נלחם בנו, ומתנגד למדינת ישראל. בפרט שגם היום רובו המוחלט של העולם, מקבל את קיומה של מדינת ישראל, וגם אם יש לו אי אלו השגות על אזורים מסוימים בשטחי א"י, אין בכח השגות אלו בכדי לבטל את האישור שקיבלנו מהם. זאת ועוד, כידוע גם הרמב"ם בהלכות מלכים בפירוט הלכות ימות המשיח, מבאר שהמשיח עצמו יעשה מלחמות. איך יוכל לעשות מלחמות לפי גישה זו, הרי מלחמות אלו הינן חזרה מהאישור של האומות לקיומה של ממלכת ישראל. אלא שנראה שאחר נתינת הרשות, אין בכך יכולת חזרה. מיסוד דברינו נראה שאנו מחויבים להתייחס בצורה מכובדת מאוד, לאותו יום משמעותי בתהליך הגאולה- יז בכסלו, שמהווה לפי פוסקים רבים, ביטול מוחלט של שלושת השבועות. ממילא אם כינונה של מדינת ישראל המצוין גם מבחינה הלכתית ביום העצמאות, מהווה את החלת הריבונות על א"י דאז, ויום ירושלים מהווה את החלת הריבונות על חלקים נוספים של שטחי ארצנו, ההחלטה הגורלית ההיא של האו"ם, מהווה מעין הכשר מצווה מוכרז לדעת פוסקים רבים, שבלעדי הכשר זה כלל לא היה ניתן לקיים את מצוות ישוב הארץ במובן הכללי והמלא שלה. ע"כ ראוי לציין יום זה במדינת ישראל, ולכל הפחות, לתת לו חשיבות מסוימת בליבו של כל אחד ואחד.

6. מצוות ישוב הארץ בימינו כשאינו סכנה להתגורר בא"י לדעת תוספות

מקור נוסף עליו הסתמכו בעלי הגישה האנטי ציונית הינו דברי התוס', ודעת ר' חיים המובא בדבריהם. דברים אלו מובאים על המשנה המובאת בתחילת דברינו, שבני הזוג יכולים לכופ זה את זה לעלות לארץ ישראל, וממילא משמע שישנה מצווה לעלות לארץ. אומרים התוספות שאכן קיימת מצווה זו באופן עקרוני, אולם בימיהם לא קיימת מצווה זו, וממילא אין היתר לכופ את בן הזוג, משום שהדרכים לא"י מסוכנות. יסוד דברי התוספות נעוץ בהבנה, שמצוות ישוב הארץ הינה ככלל המצוות הנדחות בפני פיקוח נפש. אולם דברי התוספות מוקשים. שהרי לכו"ע קיימת מצוות כיבוש הארץ בזמן מן הזמנים, וכמו שהוכיח המנחת חינוך, מלחמת מצווה הינה מצווה מיוחדת, שאדם נכנס אליה אע"פ שהינה מסוכנת, ועלולה לעלות לו בחייו, שזהו גדרה של המצווה. נראה מדברי הרמב"ן, שמצווה זו הינה חלק אינטגרלי ממצוות ישוב הארץ. לדעתו כיבוש וישוב הארץ הינם שני חלקים של מצוות ישוב הארץ. אם כן מדוע תוס' אומרים שכיוון שהדרכים מסוכנות, אין מצוות ישוב א"י. אלא ע"פ החלוקה שהבאנו לעיל ניתן להסביר, שתוס' עוסקים רק במצוות ישוב הארץ המוטלת על כל יחיד ויחיד. כאשר לא ניתן לקיים את מצוות ישוב הארץ ע"י החלת ריבונות מדינית, עדיין קיימת מצווה על כל יחיד לעלות ולהתיישב בארץ. להבנת התוס' ניתן לומר, שמצווה זו אכן קיימת, כדברי ראשונים רבים, אולם מכיוון שמצווה זו אינה בשלמותה, חוזרת מצוות ישוב הארץ המוטלת על יחיד, להיות ככל המצוות שאין עומדות בפני פיקוח נפש. ממילא מצווה זו אינה קיימת בזמניהם, שישנה סכנת דרכים. אולם בזמננו, כיוון שהעלייה לארץ הינה חלק מהמצווה המוטלת על כלל ישראל, שעניינה ריבונות על שטחי א"י כולה, ממילא גם תוס' יודו שכחלק ממצוות המלחמה הקשורה בקשר בל ינתק למצוות ישוב הארץ, חוזר ונעור החיוב לעלות לארץ ולהתיישב בה, אפילו במחיר של סכנה. בנוסף לכך גם אם פרושנו בתוס' לא יתקבל, מ"מ כיום אין שום סכנה מוחשית בא"י ליהודים, ולהיפך, ישנם מקומות שמסוכן מאוד ליהודים להיות בהם הרבה יותר ממדינת ישראל. מדברי תוס' נראה, שמוטל על מקבלי ההחלטות לדאוג עד כמה שרק ניתן, לכך שבא"י ובמדינת ישראל ישרור השקט והשלווה, ולא יהיה מסוכן לאדם יהודי להתגורר בכל חלק מחלקי הארץ. חובה זו, מעבר לאחריות הקיימת למדינה לשמור על כל אזרחיה, גורמת לדברי התוס' חזרה לעיקר הדין, של חיוב מצוות ישוב הארץ בשלמותה. ומכיוון שניתן לומר באופן מובהק שאין כל סכנה במגורים בא"י בימינו וכן בדרכים לעלות לארץ, גם לדעת תוספות באופן מובהק ישנה מצווה לעלות לא"י בימינו ולהתיישב בה.

7. שיטת הרב פיינשטיין ביחס לעלייה לא"י בזמן הזה אינה מסתברת

בהמשך דבריהם מביאים התוס' את דברי ר' חיים האומר ג"כ, שאין כיום מצווה לעלות לא"י, מפני שאין אנו יכולים להישמר מקיום מצוות התלויות בארץ. נראה מדבריו, שאין כאן מציאות רגילה של אי יכולת הישמרות מקיום מצוות, שהרי במצוות רבות אנו עלולים להיכשל בהם, ובכ"ז איננו נמנעים מקיום מצוות מחששות בעלמא, כפי שאכן מקשים על דבריו רבים מהאחרונים. כדוגמא לדבר ניתן להביא את

מצוות אכילת מצה בפסח, שאיננו מנעעים ממנה עקב חשש חימוצה של המצה. אלא שר' חיים מבין, שאין אפשרות כלל לחיות בא"י בזמנו ולשמור מצוות התלויות בארץ, לכן אין לעלות לא"י. נראה שיסוד דבריו נעוץ בהבנה, שעליה לארץ באופן זה הינה מצווה הבאה בעבירה שאפילו מצווה אינו מקיים. נראה להבין את הסברא בדבריו בעיקר במצוות השמיטה, שבה אסור לזרוע כלל, וממילא לא ניתן לאכול כלום, בלא לעבור עברות במצוות השמיטה. כ"כ החשש לדעתו, ממה שאכן ארע בתחילת שיבת ציון, שגם צדיקים גדולים לא שמרו על מצוות התלויות בארץ, מתוך הרגל באי חלותם של מצוות אלו בארצות מוצאם. בכ"א נראה שגם לשיטתו קיימת מצוות ישוב הארץ כיום, ע"י הטמעתם של מצוות אלו בציבור ע"י המכונים ההלכתיים למצוות התלויות בארץ, וע"י הפיקוח הכשרותי ההדוק ע"י גופי הכשרות השונים, וכן ע"י הפתרונות השונים לקיום מצוות השמיטה. זאת ועוד, מובא בפת"ש שרוב הפוסקים לא פסקו את דברי ר' חיים להלכה, והגדיל לעשות המהרי"ט שאף אמר שתלמיד טועה ככתב דברים אלו. מיותר לציין, שלא בכל מחלוקת יאמר המהרי"ט אמירה כה חריפה. אלא נראה שלהבנתו, ר' חיים סובר שמצוות ישיבת א"י אינה מצווה עצמית, אלא הינה רק הכשר מצווה לקיום מצוות התלויות בארץ. זאת, להבנת המהרי"ט, לא רק שאינו נכון, אלא סברא שאין לה שחר מפשט הפוסקים והספרי, שלא מוזכר בהם דבר וחצי דבר בעניין מצוות התלויות בארץ, ומהם משמע שעיקר המצווה הינה עצם הישוב בארץ. נראה שזו הסיבה לאמירתו החריפה של המהרי"ט. אם כן, קשה מאוד להבין את דברי הרב פיינשטיין, הסומך את כל כובד תשובתו אשר אינה מחייבת עליה לא"י בימינו, על שיטה כה דחויה מההלכה. עוד מסתמך הרב פיינשטיין על ההבנה המובאת בריטב"א, אשר ממנה עולה כי מצוות א"י הינה מצווה קיומית. דהיינו, מי שכבר נמצא בא"י אסור לו לצאת ממנה, אך מי שגר בחו"ל אינו מצווה לעלות לה. דבריו אלו מוקשים, משום שמצאנו שנחלקו הריב"ש והרשב"ש אם מצוות העלייה לארץ הינה מצווה או הכשר מצווה, אך לכל הדעות, ישנו חיוב לעלות לארץ. ממילא יש לתהות מדוע מתעלם הרב פיינשטיין מדבריהם, ומדברי כל שאר הראשונים הנ"ל. עוד קשה על שיטתו, שגם אם נודה לדעתו שמצווה זו הינה קיומית, מ"מ אחרי שהגמ' והמדרשים הפליגו כל כך במצווה זו, איך ניתן להימנע מלקיים מצווה זו, בטענות של מה בכך. הרי מעיקרא דדינא פירכא, שמדמה הוא מצוות ישוב א"י, לציצית והרי אנו נוהגים היום ללכת עם ציצית, למרות שהינה מצווה קיומית בעלמא, אם כן איך נתכחש למצווה כה חשובה של א"י בגלל היותה מצווה קיומית. זאת ועוד, גם מדברי הריטב"א לא ברור שיסבור שבזמננו, מאז כינונה של מדינת ישראל, אין חובת עליה לא"י. שהרי אומר הוא בדבריו, שחובת העלייה לא"י הינה כשישראל על אדמתם, היינו כאשר המצווה הינה כללית, ע"י החלת הריבונות. נראה שבכוונה לא נוקט הריטב"א בלשון שממנה יהיה ברור שכוונתו לאדם הגר בחו"ל כפי שמבין הרב פיינשטיין, אלא אומר שחובת העלייה לא"י תלוי היכן ישראל ככלל שרויים. משמע שגם הוא, כשיטת שאר הראשונים הנ"ל, מחלק חילוק ברור בין המצווה על הפרט לעלות, שהינה מצווה קיומית, וממילא לדעתו על תושב חו"ל אינה מוטלת כחיוב, לבין מצב בו ישראל שרויים על אדמתם- כינונה של מדינת ישראל בימינו, וממילא המצווה הינה בשלמותה, או אז סובר הריטב"א, ככל הראשונים הסוברים שישנו חיוב לעלות לא"י, ומצווה זו הינה חיובית על כל אדם מישראל, ואינה קיומית עוד.

8. סוף דבר

מכלל דברינו עולה, שאף לא אחד מן הראשונים אומר בצורה החלטית, שבימינו קיים איסור עלייה, כיבוש וישוב הארץ, כולל בעל המגילת אסתר, שעליו הסתמכו גדולי הנוקטים בגישה האנטי ציונית. עיקר מצוות ישוב הארץ הינו בכיבושה ע"י כלל ישראל, דבר שניתן לעשותו, רק ע"י כינונה של מדינה ריבונית, אשר שולטת בריבונותה על כל מרחבי א"י, ובכך מקיימת את המצווה בשלמותה. מדברים אלו עולה, שיש לעשות ככל יכולתנו, להחיל ריבונות מלאה על כל חלקי א"י, כולל יהודה ושומרון. במידה לא מבוטלת החלת ריבונות זו הינה חשובה יותר, מהתיישבות פיראטית והקמת מאחזים באזורים אלו, שע"י מתקיימת מצוות ישוב הארץ באופן פרטני בלבד, וממילא יורדת משמעותית בחשיבותה. מתורף דברינו נובעת קדושתם של חגי אייר- יום העצמאות ויום ירושלים, בהם עם ישראל זכה קיים את אחת מהמצוות המרכזיות בתורה בצורתה השלמה, אם כי, טרם כלתה מצוות הרחבת גבולות הריבונות. יש לתת חשיבות ולא לזלזל, במעמד ההיסטורי שארע ביז' כסלו תש"ח (כט בנובמבר), שבגינה בטל האיסור העלייה כחומה, שהיה קיים עד אז לפי חלק גדול מהפוסקים. ממילא מהווה אירוע זה הכשר מצווה הכרחי, למצוות ישוב הארץ במובנה הרחב והשלם. תשובתו של הרב פיינשטיין המתירה להתגורר בחו"ל כיום, דחוקה מאוד משום שמסתמכת על ראשונים דחויים מההלכה, ומתעלמת ממרבית הראשונים. אף לנוקטים כשיטה זו, לא ברור כלל שראשונים אלו יאמרו את דבריהם בימינו, אחר כינונה של מדינת ישראל.